

PL

PL

PL

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 28.8.2009
KOM(2009) 440 wersja ostateczna

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Europeana – kolejne kroki

{SEC(2009) 1124}

KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW

Europeana – kolejne kroki

1. WPROWADZENIE

Europeana – internetowa biblioteka, muzeum i archiwum Europy – została otwarta w listopadzie 2008 r. w ramach inicjatywy na rzecz bibliotek cyfrowych w celu udostępnienia dziedzictwa kulturowego i naukowego Europy w internecie. Parlament Europejski¹ i Rada² podkreśliły znaczenie Europeany w popularyzacji dziedzictwa kulturowego państw członkowskich w internecie oraz zapewnieniu powszechnego dostępu do tego dziedzictwa. Jednocześnie podkreśliły one potencjał gospodarczy związany z udostępnianiem dziedzictwa kulturowego w internecie jako źródła kreatywności oraz nowych produktów i usług w obszarze turystyki czy edukacji.

Niniejszy dokument dotyczy kolejnego etapu rozwoju Europeany oraz jej przyszłego kształtu. Określono w nim główne wyzwania w nadchodzących latach związane z 1) wzbogaceniem zawartości Europeany o materiały należące do domeny publicznej oraz objęte prawami autorskimi o najwyższej jakości i znaczeniu dla użytkowników oraz 2) zrównoważonym modelem finansowania i zarządzania. Głównym celem jest zagwarantowanie, aby Europeana oraz związana z nią polityka digitalizacji, dostępności w internecie i ochrony zasobów cyfrowych eksponowały kulturę europejską w internecie oraz uczyniły z naszego wspólnego, zróżnicowanego dziedzictwa integralną część przyszłej infrastruktury informacyjnej Europy.

Aby uzyskać informacje na temat najlepszego sposobu osiągnięcia tego celu, Komisja rozpoczyna konsultacje w formie zbioru pytań, znajdujących się w dokumencie roboczym służb Komisji dołączonym do niniejszego komunikatu. Zainteresowane strony mogą zgłaszać uwagi w odpowiedzi na dowolne z tych pytań do dnia 15 listopada 2009 r.

2. EUROPEANA: STRATEGIA UDOSTĘPNIENIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO EUROPY W INTERNECIE

2.1. Kontekst polityczny

Inicjatywa i2010 na rzecz bibliotek cyfrowych została zapoczątkowana we wrześniu 2005 r. Opiera się ona na wcześniejszych, sponsorowanych przez Komisję działaniach mających na celu upowszechnienie europejskiego dziedzictwa kulturowego w internecie, w następstwie których sześciu szefów państw i rządów wysłało pismo z dnia 28 kwietnia 2005 r. do przewodniczącego Komisji Europejskiej i przewodniczącego Rady Europejskiej, w którym zaproponowano utworzenie europejskiej biblioteki cyfrowej.

¹ Rezolucja Parlamentu Europejskiego „i2010: europejska biblioteka cyfrowa” z dnia 27 września 2007 r.

² Konkluzje Rady z dnia 20 listopada 2008 r., Dz.U. C 319 z 13.12.2008, s. 18.

Europeana jest dla ogółu społeczeństwa najbardziej widocznym wynikiem powyższej inicjatywy. Stanowi ona wspólny punkt dostępu do ogromnej i ciągle rosnącej liczby materiałów w formie cyfrowej, udostępnionych w internecie przez instytucje kulturalne w państwach członkowskich. Europeana stanowi jednak tylko wierzchołek góry lodowej. Jej utworzenie i rozwój nie byłyby możliwe bez ciągłych działań państw członkowskich w zakresie digitalizacji, dostępności w internecie i ochrony zasobów cyfrowych. Komisja współpracowała z państwami członkowskimi w celu umieszczenia tych kwestii na liście priorytetów politycznych oraz zapewnienia, aby polityka w całej Europie rozwijała się w tym samym kierunku. W 2006 r. Komisja wydała zalecenie³ zawierające szereg konkretnych środków, które należałoby podjąć, a następnie we współpracy z grupą ekspertów z państw członkowskich monitorowała realizację zalecenia i powiązanych z nim konkluzji Rady w państwach członkowskich.

Ponadto Komisja ułatwiła budowanie porozumienia wśród zainteresowanych stron w odniesieniu do praktycznych rozwiązań kluczowych kwestii mających wpływ na dostępność materiałów kulturalnych i naukowych w internecie. Prace te organizowała grupa wysokiego szczebla ds. bibliotek cyfrowych, w skład której wchodzi przedstawiciele instytucji kulturalnych, właściciele praw, przedsiębiorstw zajmujących się technologią i środowiska naukowego. Omawiane działania doprowadziły między innymi do stworzenia wzoru pozwolenia na digitalizację dzieł, których nakład został już wyczerpany, oraz do wspólnego projektu wydawców i naukowców mającego na celu pomiar skutków zapewnienia powszechnego dostępu do publikacji naukowych. Powyższe działania polityczne opierają się rozległych pracach technicznych współfinansowanych w ramach programu *eContentplus*, programu na rzecz konkurencyjności i innowacji oraz siódmego programu ramowego w dziedzinie badań naukowych i rozwoju.

Europeana przyczynia się do upowszechniania kultur państw członkowskich i podkreśla ich wspólne elementy poprzez eksponowanie w sieci naszego bogatego, zróżnicowanego dziedzictwa kulturowego. Dzięki Europeanie znaczenie indywidualnych kolekcji cyfrowych zostaje podkreślone poprzez „stałe ekspozycje wirtualne” dzieł znajdujących się na całym kontynencie.

Strona internetowa pomaga również w znajdowaniu informacji w różnych formatach (tekst, dźwięk, format audiowizualny i obraz) oraz w porównywaniu punktów widzenia różnych krajów na temat wspólnej historii i dziedzictwa Europy.

Ponadto Europeana pobudza i skupia dalsze inicjatywy w zakresie digitalizacji w państwach członkowskich poprzez umożliwienie przeglądu materiałów, które zostały już przekształcone w formę cyfrową, oraz uwydatnienie braków w digitalizacji w całej UE.

Europeana umożliwia użytkownikom znalezienie, za pomocą wyjątkowego interfejsu i we własnym języku, cyfrowych dzieł kultury udostępnionych przez uznane organizacje kulturalne w całej Unii Europejskiej, oraz korzystanie z tych treści w celach zawodowych i edukacyjnych bądź dla przyjemności.

³ Zalecenie 2006/585/WE w sprawie digitalizacji i udostępnienia w Internecie dorobku kulturowego oraz w sprawie ochrony zasobów cyfrowych, Dz.U. L 236 z 31.8.2006, s. 28.

2.2. Bieżąca sytuacja

Wielojęzyczny interfejs Europeany umożliwia obecnie dostęp do wyjątkowej kolekcji ponad 4,6 mln książek, czasopism, fragmentów filmów, map, fotografii i dokumentów w postaci cyfrowej pochodzących z bibliotek, archiwów, muzeów i archiwów audiowizualnych Europy. Liczba ta będzie szybko wzrastała w nadchodzących latach. W momencie uruchomienia Europeany w listopadzie 2008 r. internauci wykazali ogromne zainteresowanie tym portalem.

Obecnie ponad 1000 instytucji kulturalnych udostępnia materiały za pomocą Europeany (bezpośrednio lub poprzez agregatory treści), zaś ponad 150 instytucji uczestniczy w jej sieci partnerskiej. Współpraca między różnymi rodzajami instytucji kulturalnych osiągnięta dzięki Europeanie jest wyjątkowa pod względem zakresu i potencjału. Rosnąca liczba instytucji kulturalnych pragnących udostępnić materiały za pomocą Europeany stanowi dowód tego potencjału i zaangażowania na rzecz wizji biblioteki cyfrowej. Europeana jest sposobem na bezpośrednie udostępnienie zróżnicowanych kolekcji kulturalnych Europy jak również na popularyzację tych instytucji wśród użytkowników końcowych. Istnieje możliwość rozszerzenia współpracy na cały świat, np. w ramach światowej biblioteki cyfrowej.

Istnieje już struktura organizacyjna umożliwiająca dalszy rozwój Europeany. Stroną internetową zarządza biuro Europeany z siedzibą w niderlandzkiej bibliotece narodowej. Biuro zostaje poddane rozbudowie, aby sprostać zadaniom związanym z utrzymaniem i aktualizacją prototypu uruchomionego w 2008 r. Trwają prace nad nową wersją strony – Europeana 1.0, która ma zostać uruchomiona w 2010 r.

W nadchodzących latach strona będzie stopniowo udoskonalana: dodane zostaną nowe funkcje i usługi, zaś istniejące zostaną ulepszone. Główne kwestie to wyszukiwarka i interfejsy. Szczególna uwaga zostanie poświęcona usługom Web 2.0 mającym za zadanie utworzenie społeczności o wspólnych zainteresowaniach, jak również ulepszeniu wielojęzyczności. Propozycje dotyczące ulepszenia strony pochodzą z niedawnej ankiety przeprowadzonej wśród użytkowników Europeany, na którą odpowiedziało ponad 3000 osób. Opinie na temat usługi były pozytywne. Podczas aktualizacji strony Europeana będzie funkcjonować w dalszym ciągu jako laboratorium, w którym testuje się nowe pomysły i wyniki badań. Niezbędna jest dalsza promocja Europeany, w celu zwiększenia świadomości na jej temat wśród obywateli.

3. WIĘCEJ TREŚCI W EUROPEANIE

Warunkiem udanego rozwoju Europeany jest zwiększenie jej zbiorów. Celem politycznym Komisji jest umożliwienie dostępu do **10 milionów dzieł** w 2010 r. Liczba ta powinna wielokrotnie wzrosnąć w kolejnych latach.

Rozwój Europeany wymaga ciągłej digitalizacji w Europie oraz dodawania do cyfrowych dzieł metadanych spełniających najwyższe standardy. Komisja zwróciła się zatem do państw członkowskim o zwiększenie wysiłków w tym zakresie oraz ułatwienie dostępu do treści cyfrowych za pomocą Europeany. Pomóc w tym może stworzenie krajowych lub tematycznych agregatorów treści⁴.

⁴ Komunikat „Dostęp do dziedzictwa kulturowego Europy poprzez kliknięcie myszką” z 11.8.2008.

3.1. Rodzaje treści

Wkład poszczególnych państw członkowskich do Europeany jest nadal bardzo zróżnicowany, zarówno pod względem liczby dzieł, jak i rodzajów treści (zob. część 2 dokumentu roboczego służb Komisji dołączonego do niniejszego komunikatu). Bardzo widoczny jest wkład Francji, która odpowiada za ok. 47 % dzieł w postaci cyfrowej. Niektóre państwa członkowskie udostępniły tylko kilka dzieł. Równowaga zostanie uzyskana stopniowo w miarę dodawania do Europeany kolekcji z całej Europy.

W pierwszej fazie funkcjonowania Europeany niektóre państwa członkowskie (np. Polska, Węgry) dodały głównie książki, zaś inne (Finlandia, Luksemburg, Estonia) skoncentrowały się na gazetach i czasopismach lub (w przypadku Rumunii) obrazach pochodzących z muzeów. Prowadzi to do paradoksalnej sytuacji, gdzie klasyka literatury europejskiej dostępna jest w szeregu języków, za wyjątkiem języka oryginału. Na przykład dzieła Goethego dostępne są po francusku, polsku i węgiersku, ale nie w języku niemieckim.

Sytuacja ta prowadzi do pytań i komentarzy ze strony użytkowników. Wybór treści, które zostaną przekształcone w formę cyfrową i umieszczone w Europeanie, należy do państw członkowskich i ich instytucji kulturalnych, zgodnie z ich polityką kulturalną i/lub informacyjną. Jednakże aby spełnić oczekiwania użytkowników dotyczące treści, które znajdują się w Europeanie, w odniesieniu do niektórych kategorii materiałów wymagane być może podjęcie szczególnych starań.

3.2. Treść chroniona prawem autorskim

Jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed Europeaną jest włączenie materiałów chronionych prawem autorskim, tak by uniknąć całkowitego braku materiałów z XX wieku, czyli sytuacji, w której poprzez portal można byłoby uzyskać dostęp do licznych materiałów sprzed 1900 r., ale tylko do kilku pozycji z nowszych okresów. Takie założenie wymaga dobrej współpracy w zakresie prawa autorskiego między instytucjami kulturalnymi i właścicielami praw. Taka współpraca może zostać nawiązana poprzez umowy między krajowymi instytucjami kulturalnymi a właścicielami praw autorskich lub poprzez linki odsyłające z portalu Europeana na strony internetowe właścicieli praw autorskich.

Dobry przykład takiego partnerstwa stanowi Gallica2, strona internetowa biblioteki narodowej Francji. Umożliwia ona nieodpłatny dostęp do materiałów należących do domeny publicznej oraz zawiera linki do treści chronionych prawem autorskich należących do wydawców francuskich. Wydawcy decydują o tym, jaką część zbiorów chcą udostępnić za pomocą Gallica2, zaś użytkownicy mogą uzyskać pełne dzieła poprzez ich strony internetowe. W przypadku Europeany można by rozważyć zastosowanie podobnego modelu. Użytkownicy nie tylko zyskują bezpośredni dostęp do dzieł należących do domeny publicznej, ale mogą również z łatwością odnaleźć materiały chronione prawem autorskim, które chcieliby nabyć. Wydawcy skorzystaliby natomiast na upowszechnieniu ich dzieł wśród odbiorców z całej Europy.

W szeregu państw europejskich, np. w Niderlandach czy Niemczech, właściciele praw i instytucje kulturalne analizują inny model, który pozwalałby instytucjom na digitalizację materiałów kulturalnych za opłatą oraz umożliwiałby ich udostępnienie społeczeństwu. Dotyczy to w szczególności chronionych prawem autorskim książek, których nakład został wyczerpany, jak również gazet.

Dalszy rozwój Europeany wymaga, aby licencje przewidywały dostępność materiałów w całej Europie. Francuski agregator musiał wycofać fotografie z Europeany, jako że miał prawo do rozpowszechniania ich jedynie na terytorium Francji. Istnieje szereg przypadków, w których instytucje kulturalne przyjęły licencje ograniczające prawo do rozpowszechniania materiałów do adresów IP należących do ich domeny krajowej. Jest to wynikiem czynników finansowych – licencja obejmująca całą Europę mogłaby być bardziej kosztowna – lub czynników prawnych. Istnieje ryzyko, że cyfrowe dziedzictwo kulturalne Europy zostanie podzielone na krajowe internetowe „silosy”. Nasuwa się również pytanie co do odpowiedzialności finansowanych z pieniędzy publicznych instytucji kulturalnych w UE za udzielanie równego dostępu wszystkim obywatelom UE do swoich usług oferowanych przez internet.

Jednym z obszarów, w którym należy przyspieszyć digitalizację ułatwiającą dostęp do treści poprzez Europeanę, są dzieła osierocone, czyli dzieła, w których przypadku niemożliwe lub bardzo trudne jest określenie właścicieli praw. W zaleceniu w sprawie digitalizacji i ochrony zasobów cyfrowych z 2006 r. Komisja poprosiła państwa członkowskie o zastosowanie mechanizmów mających za zadanie rozwiązanie problemu dzieł osieroconych. Państwa członkowskie dokonały niewielkich postępów w tym zakresie. W kontekście prac grupy wysokiego szczebla ds. bibliotek cyfrowych zainteresowane strony podpisały protokół ustaleń w sprawie wytycznych dotyczących starannego wyszukiwania dzieł osieroconych.

W zielonej księdze „Prawo autorskie w gospodarce opartej na wiedzy”⁵ z 2008 r. poruszono to zagadnienie zadając szereg pytań, dotyczących w szczególności kwestii, czy niezbędne jest prawodawstwo na szczeblu europejskim regulujące dzieła osierocone, jak również sposobu rozwiązania powiązanych z tym aspektów transgranicznych. Po zebraniu wyników konsultacji Komisja przygotowuje ocenę skutków dotyczącą problemu dzieł osieroconych, w której zbadany zostanie szereg rozwiązań pozwalających na ułatwienie digitalizacji i rozpowszechniania dzieł osieroconych.

Na kwestię tę zwrócono niedawno większą uwagę ze względu na ugodę w sprawie wyszukiwarki książek Google Book Search dotyczącą wielu z tych dzieł. Ugodę omówiono na szczeblu ministerialnym podczas posiedzeń Rady ds. Edukacji, Młodzieży i Kultury w dniu 12 maja 2009 r. i ds. Konkurencyjności w dniu 28 maja 2009 r. Komisję poproszono o przedstawienie analizy skutków ugody. W chwili obecnej trwają prace nad jej przygotowaniem.

W przypadku digitalizacji starszych dzieł istnieje uderzająca i ważna różnica w zakresie prawodawstwa związanego z prawem autorskim w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych. Okres ochrony praw autorskich zharmonizowano w Europie i w Stanach Zjednoczonych – wynosi on 70 lat po śmierci autora, ale prawodawstwo amerykańskie ustaliło 1923 r. jako datę graniczną (dzieła opublikowane przed 1923 r. należą do domeny publicznej). W związku z powyższym znaczna część materiałów pochodzących z Europy sprzed 1923 r. może zostać przekształcona w formę cyfrową i opublikowana w Stanach Zjednoczonych bez umowy licencyjnej, natomiast może być niedostępna dla obywateli Europy za pośrednictwem usług takich jak Europeana⁶. Wynikiem takiej sytuacji jest szerszy dostęp internetowy do książek w postaci cyfrowej w Stanach Zjednoczonych niż w Europie. Należałoby rozważyć rozwiązania

⁵ COM(2008) 466 s. 3

⁶ W niedawnym ogłoszeniu dotyczącym dostępności wyszukiwarki Google Book Search dla telefonów komórkowych Google stwierdziło, że za pomocą usługi obywatele amerykańscy mają dostęp do ponad miliona książek należących do domeny publicznej. W komunikacie prasowym Google dotyczącym Europy wspomniano o zaledwie 500 000 książek należących do domeny publicznej.

uwzględniające właścicieli praw i instytucje kulturalne. Mogłyby one obejmować szybsze stworzenie rejestrów dzieł osieroconych oraz o wyczerpanym nakładzie - prace nad takimi rejestrami trwają już w ramach projektu ARROW - lub pragmatyczne stosowanie daty granicznej narzucające niższy próg w przypadku starannego wyszukiwania dzieł sprzed danej daty.

3.3. Treści należące do domeny publicznej

Znaczna część materiałów dostępnych w formie cyfrowej za pośrednictwem Europeany należy do domeny publicznej. Oznacza to, że nie jest objęta prawem autorskim, w związku z czym jest ogólnodostępna. Materiały te są ważnym źródłem, z którego korzystają zarówno obywatele jak i przedsiębiorstwa, i przyczyniają się do większej kreatywności w erze internetu. Dlatego Komisja pokreśliła konieczność „dalszego umożliwiania dostępu do dzieł stanowiących własność publiczną po dokonaniu zmiany formatu. Innymi słowy, dzieła stanowiące własność publiczną po dokonaniu ich digitalizacji powinny nadal pozostawać w swoim poprzednim miejscu oraz być dostępne przez internet”⁷.

Jednak nie zawsze tak się dzieje. Chociaż niektóre instytucje kulturalne otwarcie oświadczają, że materiały oferowane za pośrednictwem Europeany należą do domeny publicznej, inne roszczą sobie prawa do kopii cyfrowych i/lub pobierają opłaty za ich ściągnięcie. Kilka instytucji stosuje znaki wodne, a w jednym przypadku przeglądanie materiałów w dobrej rozdzielczości podlega opłacie. Różne praktyki stanowią odzwierciedlenie szerokiego wachlarza metod stosowanych w UE, które wynikają niekiedy z rosnącej konieczności uzyskania przez instytucje kulturalne bezpośrednich wpływów z posiadanych przez nie dóbr. Pobieranie opłaty za cyfrowe dzieła należące do domeny publicznej wynika również z faktu, że digitalizacja kosztuje. Jednocześnie potencjał kulturowy i gospodarczy materiałów zostaje znacznie ograniczony.

Z prawnego punktu widzenia należałoby zadać pytanie, czy digitalizacja tworzy nowe prawa. Zazwyczaj tak by się nie stało. Jednakże poziom oryginalności niezbędny do zastosowania w danym przypadku prawa autorskiego nie jest zharmonizowany na szczeblu europejskim, dlatego odpowiedź jest różna w zależności od państwa członkowskiego⁸. Może się on różnić dla poszczególnych rodzajów digitalizacji (np. skanowanie książek bardzo się różni od kosztownej grafiki trójwymiarowej).

Należy się zastanowić, czy dopuszczalne jest ograniczanie dostępu do materiałów należących do domeny publicznej przekształconych w formę cyfrową przez publiczne instytucje i za publiczne pieniądze zamiast uczynienia z nich zasadniczego dobra społeczeństwa informacyjnego. Takie podejście byłoby zgodne z polityką Wspólnoty w zakresie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego, jak również z zaleceniem Rady ministerialnej OECD dotyczącym większego dostępu i skuteczniejszego korzystania z informacji sektora publicznego⁹. Rozwiązanie tej kwestii jest niezbędne dla dalszego funkcjonowania Europeany, jako że regulamin strony opiera się na polityce instytucji uczestniczących w projekcie.

⁷ Komunikat „Dostęp do dziedzictwa kulturowego Europy poprzez kliknięcie myszką”, s. 7.

⁸ Poziom oryginalności został zharmonizowany dla fotografii, baz danych i oprogramowania komputerowego.

⁹ Seul 18 czerwca 2008 r.

Podobne kwestie powstają w momencie, gdy instytucje publiczne zawierają z prywatnymi przedsiębiorstwami porozumienia dotyczące digitalizacji i wykorzystania niepowtarzalnych materiałów należących do domeny publicznej na zasadzie wyłączności, w zamian za korzyści materialne. Porozumienia takie mogą prowadzić do ograniczenia dostępu do treści należących do domeny publicznej, ale w niektórych przypadkach mogą stanowić jedyny sposób na sfinansowanie digitalizacji. Grupa wysokiego szczebla ds. bibliotek cyfrowych wyraziła zaniepokojenie tą sytuacją w sprawozdaniu dotyczącym partnerstw publiczno-prywatnych na rzecz digitalizacji. Grupa zaleciła, aby „treści należące do domeny publicznej w formie analogowej pozostały w domenie publicznej po ich digitalizacji. Jeżeli ograniczenia w dostępie użytkowników oraz w korzystaniu byłyby warunkiem digitalizacji, powinny one być stosowane wyłącznie przez określony okres.”¹⁰

4. KWESTIE DOTYCZĄCE FINANSOWANIA I ZARZĄDZANIA

W konkluzjach Rady z dnia 20 listopada 2008 r. na temat Europeany ministrowie UE ds. kultury podkreślili potrzebę znalezienia trwałego modelu finansowania usługi i zarządzania nią. Ministrowie wezwali Fundację Europejskiej Biblioteki Cyfrowej, Komisję Europejską i państwa członkowskie do współpracy w tym względzie. Podjęto rozmowy w ramach grupy wyznaczonych przez państwa członkowskie ekspertów w dziedzinie digitalizacji i ochrony zasobów cyfrowych. Rozpoczynane właśnie konsultacje umożliwiają szerszej grupie zainteresowanych stron wzięcie udziału w debacie nad zagwarantowaniem Europeanie niezbędnej autonomii na przyszłość.

Dalszy rozwój Europeany może przyjąć wiele postaci, od pełnego finansowania przez Wspólnotę po model, w którym sektor prywatny odgrywa główną rolę w świadczeniu usługi. Ostatecznie przyjęty model finansowania i zarządzania powinien uwzględniać powołanie Europeany polegające na oferowaniu jak najszerszego dostępu do zbiorów w dziedzinie kultury, europejski zakres i charakter strony, jak również ważną rolę instytucji kulturalnych oferujących swoje zbiory. Ponadto powinien on brać pod uwagę fakt, że koszty prowadzenia biura Europeany stanowią tylko niewielką część całkowitych inwestycji państw członkowskich i Unii Europejskiej mających na celu udostępnienie dziedzictwa kulturowego Europy w internecie.

4.1. Finansowanie fazy rozwoju (2009-2013)

Od momentu powstania Europeany Komisja Europejska przyczynia się finansowo do jej tworzenia poprzez projekt EDL-net współfinansowany w ramach programu *eContentplus*. Realizację projektu o budżecie wynoszącym 1,3 mln EUR zakończono na początku 2009 r.

Od początku 2009 r. do połowy 2011 r. rozwój Europeany będzie współfinansowany w ramach projektu Europeana 1.0 wybranego w ramach programu *eContentplus*. Wartość współfinansowania wynosi 6,2 mln EUR. Na tym etapie szereg państw członkowskich¹¹ jak również kilka instytucji kulturalnych wniosie wkład finansowy.

Do końca 2013 r. Komisja może wspierać fazę rozwoju Europeany w ramach programu na rzecz konkurencyjności i innowacji. Na tym etapie projekt będzie dodatkowo

¹⁰ http://ec.europa.eu/information_society/activities/digital_libraries/doc/hleg/reports/ppp/ppp_final.pdf

¹¹ Francja, Niemcy, Niderlandy, Hiszpania, Włochy, Finlandia, Irlandia, Litwa, Węgry

współfinansowany przez państwa członkowskie i/lub indywidualnych sponsorów z sektora prywatnego.

4.2. Finansowanie w perspektywie średniookresowej (od 2013 r.)

Należy rozważyć dodatkowe źródła finansowania Europeany po 2013 r. dążąc do uzyskania równowagi między finansowaniem wspólnotowym a innymi środkami, oraz odchodząc od obecnego modelu finansowania opartego na projektach. Partnerstwa publiczno-prywatne lub bardziej ustrukturyzowany wkład państw członkowskich mogłyby stanowić dodatkowe źródła finansowania. Można również spodziewać się pewnych dochodów wygenerowanych przez stronę internetową, jednak będą one w stanie pokryć jedynie niewielką część całkowitych kosztów usługi. Wprowadzenie opłat dla użytkowników końcowych za wyszukiwanie dzieł w Europeanie lub za korzystanie z innych funkcji strony nie jest przewidziane, jako że poważnie ograniczyłoby to korzystanie z usługi i byłoby sprzeczne z jej podstawowym celem.

Partnerstwa publiczno-prywatne na rzecz Europeany

Partnerstwa publiczno-prywatne mogłyby przyjąć różne formy. Pierwsza opcja to *prywatne sponsorowanie* w miarę dalszego rozwoju Europeany i powiększenia liczby jej użytkowników. Sponsorowanie mogłoby opierać się na przesłankach filantropijnych, zgodnie z modelem praktykowanym w Stanach Zjednoczonych, lub być oferowane np. w zamian za reklamę.

Państwa członkowskie stosują różne zasady dotyczące dopuszczalności zamieszczania informacji handlowych na stronach oferujących usługę publiczną, takich jak Europeana. Może to zależeć także od rodzaju informacji handlowych: umieszczenie logo przedsiębiorstwa wśród informacji ogólnych różni się od zamieszczenia baniera reklamującego dany produkt.

Innym potencjalnym źródłem dochodów byłoby wprowadzenie *opłaty za linki umieszczone w Europeanie* do treści będących w posiadaniu prywatnych i publicznych organizacji, które uzyskują dochód z tych treści. Innymi słowy wprowadzono by opłatę brokerską za połączenia ze stronami oferującymi treści płatne. Jednakże partnerstwo publiczno-prywatne, w ramach którego oferowane są takie linki, niekoniecznie opiera się na stosunku finansowym. Partnerstwo między biblioteką narodową Francji a wydawcami francuskimi poprzez Gallica 2 stanowi przykład oferowania takich linków w ramach zadań publicznych strony.

Kolejną opcją jest skorzystanie z *rozwiązań technicznych i umiejętności prywatnych przedsiębiorstw* w celu usprawnienia Europeany. Partnerzy prywatni mogliby zostać wybrani w procesie zamówień publicznych (zgodnie z przepisami unijnymi w tym zakresie) lub też ich wkład mógłby wynikać z wspomnianego powyżej sponsorowania.

Można przewidzieć modele *ściślejszego partnerstwa*, gdzie sektor prywatny byłby bezpośrednio zaangażowany w prowadzenie Europeany oraz generowanie przychodów pozwalających na zarządzanie stroną. Modele takie musiałyby uwzględnić szereg ograniczeń. Europeana powinna oczywiście w dalszym ciągu dążyć do osiągnięcia celów z dziedziny polityki kulturalnej i informacyjnej, z powodu których powstała. Niezbędna będzie również pełna zgoda organizacji kulturalnych uczestniczących w Europeanie, jako że są one w posiadaniu materiałów cyfrowych oferowanych w ramach usługi. Modele takie nie mogą również zakłócać konkurencji.

Finansowanie Europeany ze środków publicznych

Trwałe finansowanie przez sektor publiczny byłoby uzasadnione znaczeniem Europeany jako nośnika polityki w dziedzinie kultury, potęgującego wartość fragmentarycznych zbiorów dostępnych przez internet, które obecnie nie są odpowiednio wyeksponowane, oraz łączącego te zbiory poprzez jeden wielojęzyczny portal. Ponadto stosunkowo niewielki poziom inwestycji publicznych w Europeanę mógłby doprowadzić do znaczącego wzrostu działalności twórczej i gospodarczej w dziedzinach takich jak edukacja czy turystyka.

Finansowanie publiczne mogłoby pochodzić z różnych źródeł. Jedną z opcji, rozważoną i odrzuconą przez Fundację Europejskiej Biblioteki Cyfrowej, był *wkład finansowy instytucji kulturalnych* uczestniczących w projekcie. Organizacje te obejmują stowarzyszenia krajowe i europejskie, agregatory i indywidualne instytucje reprezentujące różne sektory. Różnorodność grupy stanowi przeszkodę w utworzeniu systemu składek, które wszyscy zainteresowani uznaliby za sprawiedliwe.

Większy wkład państw członkowskich mógłby opierać się na dwóch podstawowych modelach. Pierwsza opcja zależałaby od gotowości poszczególnych państw członkowskich do wnoszenia wkładu, podobnie jak uczyniło to kilka państw w fazie początkowej. Opcja ta byłaby szybka i elastyczna. Jednocześnie prowadziłoby to do znacznej niepewności, jako że dostępność budżetu może zmieniać się co roku. Podejście to nie daje państwom członkowskim jasnego poglądu na to, czego się od nich oczekuje.

Drugi model opierałby się na kluczu podziału, według którego wszystkie państwa członkowskie wносиłyby wkład obliczony na podstawie ich PKB. Model zakładałby odpowiedzialność wszystkich państw członkowskich za rozwój Europeany. Istnieje jednak ryzyko, że koszty ogólne jego formalizacji i stosowania klucza podziału byłyby stosunkowo wysokie. W kilku przypadkach wkład mniejszego państwa członkowskiego byłby niższy niż koszty powstałe w wyniku ustalania jego udziału.

Wkład Wspólnoty po 2013 r. byłby uzasadniony z punktu widzenia europejskiej wartości dodanej oraz wykazania jedności Europy w jej różnorodności kulturowej. Jednakże obecny sposób finansowania projektu, oparty na procedurze przetargowej, nie stanowi zrównoważonej podstawy planowania finansowego. Należy rozważyć alternatywne finansowanie podstawowe Europeany w ramach dostępnych instrumentów politycznych.

4.3. Kwestie dotyczące zarządzania

Za nadzór nad Europeaną odpowiada Fundacja Europejskiej Biblioteki Cyfrowej założona w dniu 8 listopada 2007 r. Członkami-założycielami są europejskie zrzeszenia bibliotek, archiwów, muzeów i archiwów audiowizualnych, a także szereg innych instytucji kulturalnych. Aby stać się członkami fundacji, organizacje muszą wnosić znaczący wkład do zbiorów dostępnych za pośrednictwem Europeany lub reprezentować podmioty wnoszące taki wkład oraz muszą zgadzać się na przestrzeganie norm i założeń strony.

Wsparcie finansowe kilku państw członkowskich udzielane Europeanie budzi pytania co do ich wpływu na organy zarządzające fundacją. Komisja i państwa członkowskie nie należą do formalnej struktury zarządzania Europeaną. Są one informowane o dokonanych postępach i zgłaszają uwagi komitetowi wykonawczemu fundacji za pośrednictwem „grupy ds. finansowania i orientacji” stanowiącej część istniejącej grupy ekspertów z państw członkowskich. Jest to zgodne z zasadą, aby to członkowie, którzy wnoszą największy wkład

w zbiory Europeany, zgodnie z własną wiedzą i know-how, byli odpowiedzialni za funkcjonowanie strony. Ponadto Komisja pozostaje w stosunku umownym z fundacją poprzez umowy w sprawie przyznania grantów na projekty, w które zaangażowana jest fundacja.

Biorąc pod uwagę spodziewany napływ nowych członków fundacja przygotowuje się do zmiany swojej struktury zarządzania. Po zakończeniu debaty nad kierunkiem Europeany w perspektywie średniookresowej, w tym nad finansowaniem i kwestią odpowiedzialności, może zająć konieczność dokonania dalszych zmian.

5. WNIOSK

Europeana szybko zdobyła renomę jako punkt odniesienia dla kultury europejskiej w internecie. Jest to wyrazem ambicji instytucji kulturalnych Europy, które pragną szeroko udostępnić nasze wspólne, zróżnicowane dziedzictwo kulturowe.

Niezbędne są dalsze działania wykorzystujące dotychczasowe osiągnięcia, jak również bliska współpraca wszystkich zainteresowanych stron, tak aby umożliwić łatwy dostęp przez internet do książek, obrazów, map, fotografii, gazet, fragmentów filmów i materiałów dźwiękowych pochodzących z całej Europy.

W niniejszym dokumencie określono główne wyzwania, które zdecydują o dalszym rozwoju Europeany, jak również przedstawiono szereg kwestii, w odniesieniu do których oczekuje się debaty z udziałem zainteresowanych stron.